

Begravningsvapen i Danderyds kyrka

Bruket av begravningsvapen

I Danderyds kyrka finns det två olika typer av begravningsvapen.

Gemensamt för dem är att de utgör konstnärligt utförda träskulpturer, bemålade och fästa på bärstänger.

Alla har anknytning till familjen Banér och kommer från fyra begravingar:

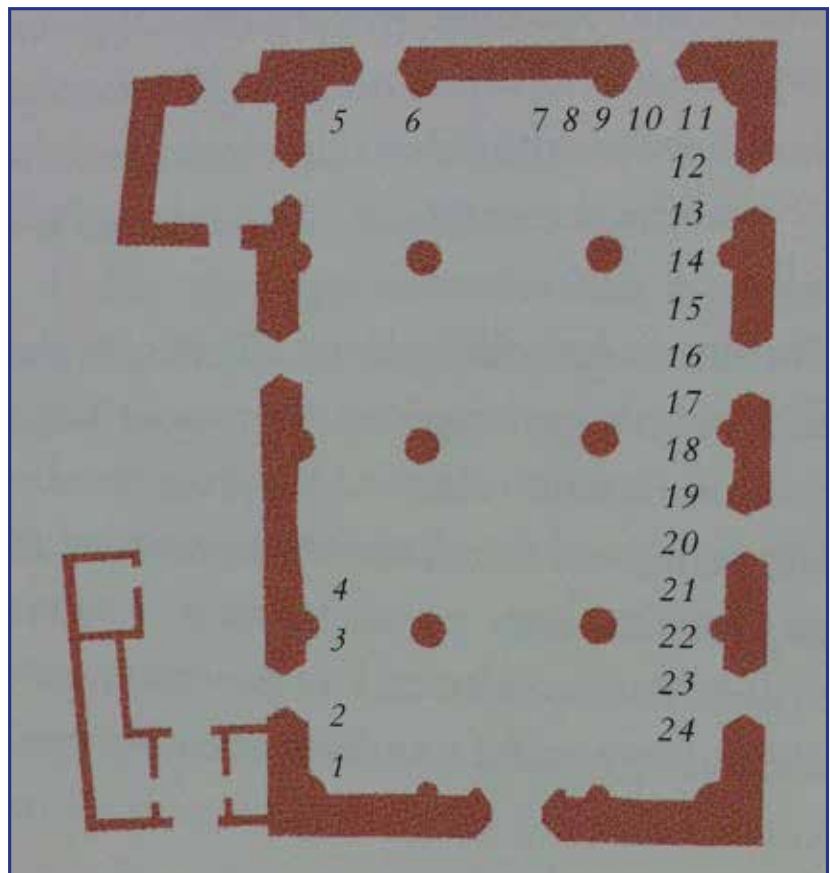
Svante Gustavsson Banér, död 1628

Svante Svantesson Banér, död 1674

Jacob Stenbock, död 1695

Johan Gabriel Banér, död 1706

Den ena typen återger själva vapenskölden, ofta med en pampig ram av förgyllda akantusblad eller något annat praktfullt. Ovantill kröns vapnet av en eller flera hjälmar och där ovanpå hjälmprydnader i form av krigiska symboler eller annan dekoration. Undertill finns ett utrymme för text som handlade om den avlidne, en slags kombination av namnlapp och meritförteckning.

Stora vapen har med all sannolikhet monterats på en travers mellan två hästar i processionen. Dessa begravningsvapen benämns huvudvapen eller huvudbaner.

Den andra formen av begravningsvapen är så kallade anvapen och visar vilka anfäder och anmödrar den avlidne hade. De vägde ca 25 kg och kan ha burits i begravningsprocessionen.

Anvapen kan ibland vara monterade så att ett anträd eller en anpyramid formas. Ett exempel finns på kyrkans norra vägg, där huvudbaneret för Jakob Stenbock står mellan fädersidans och mödernesisidans anträd.

Välkommen med på en vandring i Danderyds kyrka i spåren av familjen Banérs. Skissen ovan visar ordningen på begravningsvapnen.

1. Möderneanvåpen tillhörande Ebba Grip, 1583-1666, hustru till Svante Gustavsson Banér och mor till Svante Svantesson Banér. Detta vapen borde hänga omedelbart till vänster om Svante Svantessons huvudvapen (nr 12).

Ett fält av guld med ett svart griphuvud. Gripen är ett fabeldjur, sammansatt av örn och lejon. Gripslakens mest kända medlem var den mäktige jorddrotten Bo Jonsson Grip, som år 1380 uppförde en borg på en holme i Mälaren, Gripsholm.

2. Ett anträd med Jakob Stenbocks fäderneanor. Ättens vapen: en tude-
lad sköld med en uppstigande, svart
stenbock på den övre halvan och en
i svart och guld schackrutad undre
halva.

Så följer ätten Leijonhufvuds vapen:
i blått fält tre lejonhuvuden av guld,
två över ett ställda.

Därefter kommer den yngre sture-
ättens vapen: sköld delad i guld och
blått (är lika med ätten Natt och
Dags vapen).

Ätten Leijonhufvud återkommer.
Så följer återigen Stenbocks vapen
och till sist avslutas anläggningen
med två tyska ätters sköldar: troligtvis
Braunschweig-Lüneburg respektive
Schwarzenburg.

3. Detta är huvudvapnet för ätten Stenbock och visar en kvadrerad sköld med en hjärtsköld i mitten. Hjärtskölden i guld är delad, en övre del med en uppstigande, svart bock och en undre del som är schackrutad i svart och guld.

Huvudsköldens fält nr 1 och 4 är blåa med en sparre och en stjärna, båda i guld. På fält nr 2 och 3 ses en beväpnad arm i silver hållande en pistol, allt mot en guldbotten. Då detta är den grevliga ätten Stenbock finns tre hjälmar med grevliga kronor på huvudvapnet.

Mitthjälmen har som hjälmprydnad två vad man kallar vesselhorn och mellan dem en stenbock. De andra två hjälmarna är prydda med dels en brun häst med ryttare, dels sju fanor varav endast en finns kvar.

Huvudbanéret har följande inskription: *Kongl. Maj:ts Trotjenare och Leytenant under dess Drabanter den Högwälborne, numera hos Gud salige Herren och Grefven, Gref Jacob Stenbock, är född uti Malmö 1663 den 26 februari och afsomnade uti Köping den 7 Jan. 1695.*

4. Möderneanor i form av ett anträd för Jakob Stenbock hänger till höger om huvudbanéret. (Heraldiskt sett till vänster om huvudbanéret) Jakob Stenbock var gift med Sigrid Magdalena Banér 1671-1733, som var syster till Johan Gabriel Banér 1662-1706.

Överst ses de la Gardies vapen (Jakob Stenbocks mors vapen), sedan samma vapens hjärtsköld med ett svävande andreaskors och därefter en blå ginstam, belagd med en uppgående måne mellan två femuddiga stjärnor, allt i guld. Därefter kommer slakten de St. Colombes vapen: i blått fält en lilja

i guld och tre duvor i silver (numera svarta) Jfr franska colombe = duva.

Sedan kommer ett Vasavapen och ett okänt släktvapen bestående av en sparre i silver (svart) och tre guldstjärnor i blått fält.

Så följer Stenbock, Leijonhufvud och slakten Lilliehööks vapen. Det sistnämnda består av en sköld delad diagonalt med ett rött fält med silverhök och ett blått fält med en halv lilja i guld. Ginstam, heraldisk benämning på fält, som har "stammens" storlek och form, men som i motsats till "stammen" upptager sköldens övre tredjedel.

5. Mödernevapen för släkten Trolle och tillhör Svante Svantessons möderneanor. Detta anvapen borde hänga till vänster om huvudbaneret. I ett fält av guld ett rött troll utan huvud, med höger arm lyft och vänster arm utsträckt nedåt samt med fågelklor i stället för händer och fötter.

Obs! Träsnidaren har emellertid på denna sköld spegelvänt trollet, så att han i stället har vänster arm lyft och höger arm utsträckt nedåt, i vilkens hand eller snarare klo han helt nätt håller upp sin långa trollsvans.

6. Ätten Thotts vapen hänger på kyrkans östvägg till vänster om högaltaret, en sköld kvadrerad i rött och guld. Den tillhör Svante Svantessons farfarsfarmor, Ingeborg Thott, gift med Nils Eskilsson (Banér), som avrättades av Kristian Tyrann år 1520 vid Stockholms blodbad. Genom Ingeborg Thott kom Djursholms slott till familjen Banér.

7. Vapen tillhörande släkten Vasa och tillhör Svante Svantessons fäderneanor. Den syftar på fru Ebba till Norrby, som var av Vasasläkt. En svart vase i gyllene sköld hänger på kyrkans östvägg till höger om altaret.

8. Till fäderneanorna hör släkten Leijonhufvud. Skölden hänger på kyrkans östvägg till höger om altaret och består av på blå botten tre lejonhuvuden i guld, ställda två över ett.

9. Till fäderneanorna hör släkten Gyllenstierna. Skölden hänger på kyrkans östvägg till höger om altaret och syftar på fru Kristina Nilsdotter, född Gyllenstierna. Skölden har en sju-uddig stjärna på blå botten.

10. Sköld, delad i guld och blått tillhörande Christina Sture, farmor till Svante Svantesson och änka efter Gustaf Axelsson Banér, som avrättades vid Linköpings blodbad år 1600. Detta är den yngre stureättens vapen.

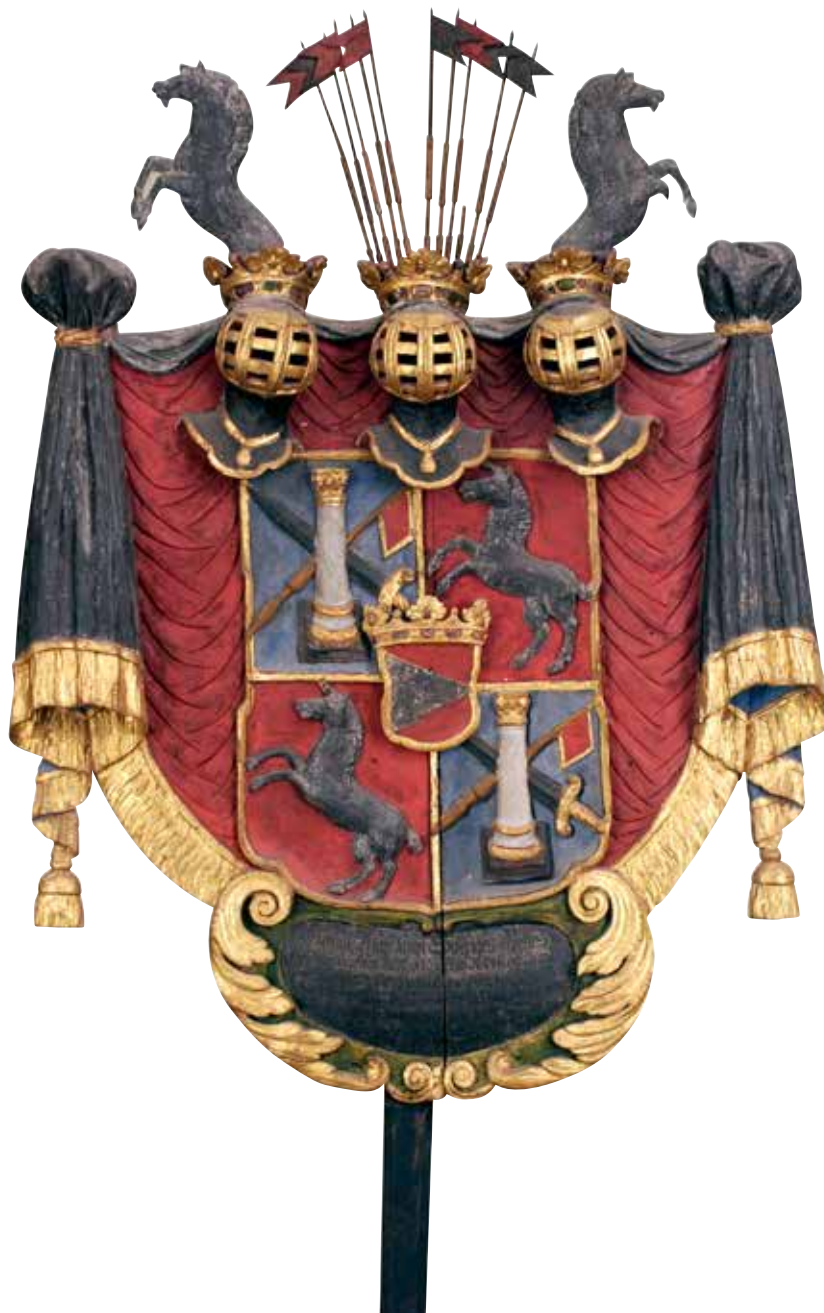
Carl Snoilskys dikt "Djursholm" handlar om när Christina Sture och de tio barnen "på armen den minsta"

tar emot kistan med den halshuggne fadern. Snoilsky skriver
*"Sen Danderyds gravvalv sig slutit,
kring stoftet en dag eller två,
från godset, den döde förbrutit, med
barnen vid hand ska hon gå."*

Men här har Snoilsky fel. Gustaf Axelsson Banér och Christina Sture är båda begravda i Uppsala domkyrka.

11. Svante Gustafsson Banérs begravningsvapen är det äldsta i Danderyds kyrka och det första av fyra begravningsvapen. Övriga är ju anvapen. Vapnet är från 1628, i rött med vänsterspets i silver. Silvret har tyvärr svartnat på alla andra banérvapen i kyrkan men inte detta. Det är den tvåtungade röda lansfanan som avbildats på skölden och som också givit ätten dess namn. Skölden hänger i hörnet mellan öst- och söderväggen.

12. Svante Svantesson Baners huvudbanér vid begravningen. Sköld kvadrerad och belagd med hjärtsköld. Hjärtskölden har en vänstervänd spets av silver.

Huvudskölden är kvadrerad, fält 1 och 4 är blått med en pelare av silver mellan ett ginbalkvis ställt rött standar och ett balkvis ställt svärd.

Fält 2 och 3 är rött med en enhörning i fullt språng i silver.

De tre hjälmprydnaderna återupptar dessa motiv, mitthjälmen pryds av tolv fanor i silver och rött. Sidohjälmarna har uppstigande enhörningar. Silver och rött är de Banérska livrefärgerna.

13. Anvåpen, två sparrar i ett blått fält, tillhörande Karin Nilsdotter Sparre som tillhörde Svante Svantessons fäderneanor.

14. Ett anvåpen för familjen Bielke och bör hänföras till Svante Svantessons farfarsmor, Margareta Pedersdotter Bielke, död 1557. Skölden beskrivs som tre gånger delat i guld och blått.

15. Anvapan för Johan Gabriel Banér, född 1662, sammanfattade i en pyramid och då Johan Gabriel var son till Svante Svantesson Banér sammanfaller naturligtvis hans fäderneanor med faderns. Sköldarna på pyramiden är sålunda Banér, Bielke, Sture, Leijonhufvud, Grip, Brahe, Leijonhufvud och Lilliehöök. Johan Gabriel Banér dog ogift i Tyskland 1706.

16. Johan Gabriels huvudbanér.
 Vapnet är naturligt nog lika med hans fars med hjärtsköld med den Banérska silverspetsen och fyra fält där fält 1 och 4 är blått med pelare i silver med ginbalkvis ställt rött standar och balkvis ställt svärd.
 Fält 2 och 3 är rött med en enhörning i fullt språng av silver. Hjälmprydnaderna återupptar dessa motiv. Mitt-hjälmen pryds av tolv fanor i silver

och rött, sidohjälmarna av två uppstigande enhörningar.

Begravningsvapnet är försett med inskriptionen: *"Fordom General Geheime rådet, Öfver Hofmästaren ithi dhen Hög Förstliga Schleswig Holsteinska tjensten Riddare af Johanniter Orden, Friherre Herr Johan Gabriel, född i Stockholm d.16 December"*.

17. Mödernevapen: Två svarta vingar på guldbotten är familjen Brahes vapen.

18. En pyramid med Johan Gabriel Banérs moderneanors vapensköldar. Johan Gabriels mor var född Margareta Sparre. Pyramiden börjar därför med hennes släktvapen: i blått fält en sparre i guld.

Sedan följer Trolle (se nr 5), Brahe (se nr 17) och Stenbock (se nr 3). Rikets ledande familjer håller av ekonomiska, sociala och emotionella skäl ihop.

Nästa sköld är heraldiskt intressant: i fält av silver en av röda tegelstenar bildad trappgavel, stående på två halva sådana trappgavlar. Skölden tillhör familjen Posse.

Därefter följer ett Trollevapen igen, följt av familjen Bååths röda båt i gyllene fält och till sist familjen Gyllenhorns jägarhorn i guld i blått fält.

19. Ätten Lilliehööks vapen: en hök i silver, numera svartnad och en halv guldlilja (nr 4).

20. Ett modernevapen, en svart Vasakärve på guldbotten tillhörande Svante Svantesson moderneanor: ätten Vasa (se nr 7) Ätten Vasa förekommer även bland Svante Svantessons fäderneanor.

21. En flygande skäkta det vill säga en armborstpil på blå botten tillskrivs fru Edla Nilsdotter, av familjen Skäkta, en av Svante Svantessons moderneanor.

22. En gyllene ros med röda kronblad i en blå sköld, attribueras till herr Jöns Ulfsson, som tillhörde familjen Roos av Ervalla, moderneanorna.

23. En sköld kvadrerad i rött och guld tillhörande familjen Thott, en av moderneanorna (Jfr nr 6).

24. Sist i raden av vapen hänger, på kyrkans södra vägg närmast läktaren, en sköld tillhörande ätten Banér – en vänsterspets av silver i röd sköld – Svante Gustafsson Baners vapen.

Detta vapen kom att bli Danderyds kommunvapen 1971 och var dessförinnan Djursholms stadsvapen 1916 -1970.

Källor:

von Corswant-Naumburg, Inga: Huvudbaner och anvapen under stormaktstiden.

Danderydiana – Danderyds Hembygdsförenings årliga skrift.

von Porat, Didrik: Fyra begravningar och ett bondbröllop. s. 8–9

.....
DANDERYDS FÖRSAMLING

BOX 2021, 182 02 DANDERYD

VÄXEL: 08-568 957 00

BESÖKSADRESS: ANGANTYRVÄGEN 39, DJURSHOLM

WWW.DANDERYDSFORSAMLING.SE

Svenska kyrkan
DANDERYDS FÖRSAMLING